

УДК 328.34:347.787

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ АРХІТЕКТУРИ ТА БУДІВНИЦТВА ЯК ОБ'ЄКТА АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Пономарьова Людмила Володимирівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри економічної теорії та інтелектуальної власності Державного вищого навчального закладу «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь

Ponomarova Liudmyla, Ph.D of the specialized department «Economic theory & Intellectual Property», state higher education institution «Priazovskiy State Technical University», Mariupol city

Кириленко Карина Вікторівна, студент кафедри «Економіка і інтелектуальна власність», Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет» м. Маріуполь

Kirilenko Karina, a student of the specialized department «Economic theory & Intellectual Property», state higher education institution «Priazovskiy State Technical University», Mariupol city

Kirilenko K., Ponomarova L. Analysis of the architecture and construction legislation as an object of copyright.

The article reviews the main issues concerning the usage of the pieces of architecture while carrying out architecture activities based on the in-depth analysis of the civil law theoretical achievements, the current legislation and specific relations in the area of the architecture creativity work, revelation of the regularities and peculiarities of the legal regulation as for these relations (58 words)

Кириленко К.В., Пономарьова Л.В. Аналіз законодавства у сфері архітектури і будівництва як об'єкта авторського права.

У статті розглядаються основні питання використання творів архітектури в процесі здійснення архітектурної діяльності на основі всебічного аналізу теоретичних досягнень цивілістики, чинного законодавства і конкретних стосунків у сфері архітектурної творчості, виявлення закономірностей і особливостей правового регулювання цих стосунків (37 слів)

Кириленко К.В., Пономарева Л.В. Анализ законодательства в сфере архитектуры и строительства как объекта авторского права.

В статье рассматриваются основные вопросы использования произведений архитектуры в процессе осуществления архитектурной деятельности на основе всестороннего анализа теоретических достижений цивилистики, действующего законодательства и конкретных отношений в сфере архитектурного творчества, выявление закономерностей и особенностей правового регулирования этих отношений (37 слов)

Актуальність теми статті пов'язана з активізацією будівельної діяльності в країні в останнє десятиліття. Будівельний бум - неминуче привів до попиту, що посилюється, на результати архітектурної діяльності, тобто на нові, оригінальні архітектурні проекти, на документацію для будівництва, виконану з використанням нових технічних засобів. Сучасних будівельників і інвесторів перестали задовольняти ті типові проекти будівель і споруд, які були створені в попередні роки. Замовниками будівництва нових об'єктів стали не лише державні організації, але і приватні компанії. Усі ці обставини не могли не привести і до активізації архітектурної діяльності.

Незважаючи на прийняття 23 грудня 1993 р. Закону України "Про авторське право і суміжні права" і 20 травня 1999 р. Закону України "Про архітектурну діяльність", стосунки по захисту авторських прав на твори архітектури не стали набагато зрозуміліше і однозначно. Права і обов'язки сторін, що виникають в процесі створення і використання творів архітектури, закріплена в різних нормативних актах частенько суперечать один одному.

Саме тому в статті, на підставі детального вивчення, як чинного законодавства, так і правозастосовної практики, була зроблена спроба зробити практичні висновки відносно виникнення і реалізації авторських прав на твори архітектури.

Метою розвідки є дослідження стосунків в області створення і використання творів архітектури в процесі здійснення архітектурної діяльності на основі усебічного аналізу теоретичних досягнень цивілістики, чинного законодавства і конкретних стосунків у сфері архітектурної творчості, виявлення закономірностей і особливостей правового регулювання цих стосунків і виробітку пропозицій по вдосконаленню правового регулювання стосунки в архітектурній діяльності.

Методологічною основою є методи історичного, логічного, порівняно-правового, системно-структурного аналізу, поєднання методів як аналізу і синтезу, так і методу аналогії. Методологічною основою є загальні стани теорії права, наприклад про співвідношення загальних і спеціальних норм права, про імперативні і діапозитивні норми, про прийоми тлумачення норм права і так далі.

Практична значущість статті полягає в тому, що положення і виведення, що містяться в ній, можуть бути використані як при вдосконаленні законодавства, так і при застосуванні на практиці чинного законодавства. Не унеможливлено використання основних положень роботи при подальшому науковому дослідженні авторського права на твори архітектури, також можливе використання її в учбовому процесі як за фахом "юриспруденція", так і за фахом "архітектура".

Законодавча база України розглядає архітектуру як об'єкт авторського права [1, с. 356-372]. Авторське право на твори архітектури в об'єктивному сенсі - це сукупність цивільно-правових норм, що регулюють громадські стосунки, пов'язані із створенням і використанням творів архітектури, правовим статусом авторів творів архітектури, їх особистими немайновими і майновими правами, а також захистом цих прав.

Згідно з Розділом 1 ст. 1 Закону України «Про архітектурну діяльність» [2] архітектурна діяльність - діяльність по створенню об'єктів архітектури, яка включає творчий процес пошуку архітектурного рішення і його втілення, координацію дій учасників розробка усіх складових частин проектів по плануванню і благоустрою територій, будівництва (нового будівництва, реконструкції, реставрації, капітального ремонту) будівель і споруд, здійснення архітектурно-будівельного контролю і авторського нагляду за їх будівництвом, а також здійснення науково-дослідних і викладацьких робіт в цій сфері.

Об'єкти архітектурної діяльності (об'єкти архітектури) - будинки і споруди житлово-цивільної, комунальної, промислової і іншого призначення, їх комплекси, об'єкти благоустрою, садово-паркової і ландшафтної архітектури, монументального і монументально-декоративного мистецтва, території адміністративно-територіальних одиниць і населених пунктів [1, с. 588-590].

Стосовно архітектури стверджується, що охорона відповідних ідей і рішень архітектора досягається за допомогою охорони будівель, споруд, їх комплексів. Але авторсько-правову охорону представляють не усім будівлям, а лише тим, які несуть в собі художній образ. В зв'язку з цим встає питання, чи можна визнати рівнозначним художній образ, втілений в індивідуальному і типовому проекті, і відповідно в тих спорудах, в основі яких вони лежать. Від відповіді на це питання залежить правова охорона кожного з об'єктів. Ця позиція продовжує залишатися спірною. Авторське право охороняє сукупність ідей і образів, тобто нематеріальні результати творчої діяльності, а матеріальні носії, які їх

закріплюють (плівка, книга, споруди і так далі) повинні охоронятися речовим правом [3, с.225-227].

З юридичної точки зору під інтелектуальною власністю розуміється право особи на результат інтелектуальної діяльності в науковій, художній, виробничій і інших сферах або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений законом. Круг об'єктів права інтелектуальної власності включає велика кількість різноманітних речей нематеріального світу, таких як літературні і художні твори, комп'ютерні програми і бази даних, виконання творів і передачі (програми) організацій мови, фонограми і відеограми, наукові відкриття, раціоналізаторські пропозиції і винаходи, сорти рослин і породи тварин, комерційний найменування і торговий марка, комерційний таємниця. Втім слід мати на увазі, що предмети матеріального світу (речі: картини, книги, диски і ін.), в яких утілюються названі нематеріальні блага, не ототожнюються з об'єктами інтелектуальної власності, і перехід прав на об'єкт інтелектуальної власності не означає переходу права власності на річ, і навпаки. Проектування будівель і споруд є інтелектуальною діяльністю людини у сфері архітектури, а її результатом - архітектурний твір, виражений у вигляді проекту і робочої документації. Архітектурний твір Законом України "Про авторський і суміжних правах" [4] визнається об'єктом авторського права, яке разом з правом промислової власності є підгалуззю права інтелектуальної власності. В даному випадку, так само як і відносно інших об'єктів права інтелектуальної власності, авторське право і право власності на матеріальний об'єкт, в якому втілений твір (сама будівля або споруда), не залежать один від одного. Відчуження матеріального об'єкту, в якому втілений твір, не означає відчуження авторського права, і навпаки. Проте все ж власникові матеріального об'єкту не дозволяється руйнувати його без попередньої пропозиції авторові твору за ціною, що не перевищує вартості матеріалів, витрачених на його створення. Природно, що первинним суб'єктом авторського права є автор твору. У зв'язку з цим Цивільний кодекс України встановлює, що у відсутність доказів зворотного автором твору вважається фізична особа, вказана звичайним способом як автор на оригіналі або екземплярі твору (т. н. презумпція авторства). Окрім автора, суб'єктами авторського права є також інші фізичні і юридичні особи, які придбали права на твір за договором або законом. Закон встановлює право кожного суб'єкта прав інтелектуальної власності володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної діяльності [5].

Комплекс прав автора на результат його творчої діяльності в області архітектури виникає з моменту створення твору (у тому числі проекту), незалежно від того, був він закінчений і опублікований або ні. Після реалізації проекту права автора на побудовані будівлі, споруди і інші твори як об'єкти авторського права також належать авторові, якщо вони не були передані за договором, а також з урахуванням норм законодавства відносно прав на об'єкти, створені в результаті виконання трудового договору і на замовлення. Так, згідно з Цивільним кодексом України і Законом України "Про авторський і суміжних правах", немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, зазвичай належать працівникові, який створив цей об'єкт, а майнові - працівникові і юридичній або фізичній особі, де або у якого він працює, спільно, якщо інший не встановлений договір. Аналогічно врегульовано питання приналежності немайнових і майнових прав інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням, між автором і замовником твору.

Авторське право на твір, створений в співавторстві, належить усім співавторам незалежно від того, чи утворює такий твір одно нерозривне ціле або складається з частин, кожна з яких має самостійне значення (виникає так зване спільне авторське право). Стосунки між співавторами визначаються угодою, ув'язненою між ними, з урахуванням положень Закону України "Про авторський і суміжних правах". Законом України передбачено надання захисту авторського права від дій, що створюють загрозу порушення авторського права, і будь-яких дій для свідомого обходу технічних засобів захисту наданого права.

При цьому слід враховувати, що передбачений законом захист поширюється тільки на форму вираження твору і не поширюється на будь-які ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені, проілюстровані в творі. Захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством.

Ціна відповідальності [6]. Адміністративна і кримінальна відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності передбачається статтею 51-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, яка визначає покарання у вигляді штрафу від 170 до 3400 грн., і статтею 176 Кримінального кодексу України, що передбачає відповідальність порушника авторських прав у вигляді штрафу від 3400 до 51000 грн. або позбавлення волі на термін від три до шість років із заборона займатися певною діяльністю на строк до три років або без такої і з конфіскація і знищення увесь екземпляр твору.

Реальна ситуація. В той же час, розглядаючи сучасну правозастосовну практику вказаних норм законів, можна зробити висновок, що авторів у сфері архітектури досить складно довести в суді порушення свого авторського права на проект і робочу документацію, а також притягнути порушників до відповідальності. Така ситуація складається в основному внаслідок того, що на Україні повторним відтворенням проектів без авторського дозволу займаються дрібні фірми без певного статусу, а на великих об'єктах архітектор часто стикається з необхідністю захисту своїх прав від неправомірного внесення змін до проекту з боку замовника (забудовника), що використовує лазівки при оформленні договірних стосунків з архітектором. Потому сьогодні ми маємо практично повну відсутність судових прецедентів в цій сфері, які вирішилися б на користь автора, проте, сподіваємося, що поступове зростання правової культури усіх учасників правовідносин приведе до підвищення ефективності механізму захисту авторських прав в Україні.

На підставі відповідних положень нормативно-правових актів суб'єкти авторського права звертаються за захистом до суду і інших органів відповідно до їх компетенції. Способом цивільно-правового судового захисту є поведження з вимогами про визнання авторського права. Ці способи захисту передбачені статтями 16, 215, 278, 280, 1166, 1167 Цивільного кодексу України і ст. 52 Закону України "Про авторський і суміжних правах"[4,5].

На практиці при створенні творів архітектури, втілених як у формі архітектурного проекту, так і у формі документації для будівництва, створеної на основі архітектурного проекту і у формі архітектурного об'єкту, авторський договір в "чистому" вигляді зустрічається у нас рідко. Це може трапитися тільки при укладенні авторського договору на створення тієї частини архітектурного проекту, яка буде архітектурним рішенням, оскільки тільки на це архітектурне рішення можуть поширюватися норми авторського права.

Авторський договір на створення твору архітектури є елементом змішаного договору на виконання проектних робіт. У нім говориться про можливість укладення договорів з елементами різних договорів, при цьому при регулюванні стосунків за таким договором застосовуватимуться відповідні правила про договори, елементи яких міститися в змішаному договорі. Отже, для регулювання стосунків сторін за змішаним договором на виконання проектних робіт необхідно застосовувати і норми Закону України "Про авторське право і суміжні права", і Закону України "Про архітектурну діяльність", регулюючи стосунки за авторським договором.

Слід визнати необхідним при укладенні змішаного договору на виконання проектних робіт детально регулювати питання авторського права на твір архітектури, а ще краще - укласти окремий авторський договір на створення і використання твору архітектури, "супроводжуючий" договір підряду на виконання проектних і дослідницьких робіт.

Визнання авторських прав за творцями творів, у тому числі творів архітектури, недостатньо для розвитку науки, літератури і мистецтва. Вимагається, щоб законодавство

містило і ефективні засоби захисту цих прав у разі їх порушення. У літературі під захистом авторських прав розуміється сукупність заходів, спрямованих на відновлення або визнання авторських прав і захист інтересів їх володарів при їх порушенні або спростуванні. Чинне цивільне законодавство передбачає достатню кількість таких заходів, або форм, засобів і способів захисту авторських прав.

Правом на захист прийнято вважати можливість застосування заходів правоохоронного характеру, надану правомочній особі для відновлення його порушене або право, що сперечається за.

Суб'єктами права на захист авторських прав на твори архітектури можуть являтися, передусім, самі автори. Окрім них такими суб'єктами можуть бути їх спадкоємці, працевластці і інші правонаступники.

Порушниками авторського права є будь-які особи, що порушують права і законні інтереси володарів авторського права на твір архітектури. Порушником може бути і сам автор твору, якщо він своїми діями порушує права співавторів, працевластця або ж користувача, якому він сам і передав певні майнові права на використання твору.

Чинне законодавство передбачає цілу низку способів захисту авторських прав. Так, Закон України "Про авторське право і суміжні права" називає серед них право вимагати від порушника визнання права; відновлення положення, що існувало до порушення права; припинення дій що порушують право, або що створюють загрозу їх порушення; відшкодування збитків; стягнення доходу, отриманого порушником внаслідок порушення авторського права; виплати компенсації в певних законів межах. Також Закон вказує на можливість і інших способів захисту авторського права передбачених законодавством. До них можна віднести способи, передбачені ЦК України, зокрема визнання заперечної угоди недійсною і застосування наслідків її недійсності; застосування наслідків недійсної нікчемної угоди; визнання недійсним акту державного органу або органу місцевого самоврядування; самозахист права; присудження до виконання обов'язків в натурі; компенсація моральної шкоди; припинення або зміна правовідношення.

Питання про те, які конкретно способи захисту авторських прав слід застосовувати при певному правопорушенні, якщо можливе застосування різних способів, повинен вирішувати сам суб'єкт права на захист. Ця позиція ґрунтується на загальній нормі ЦК України, яка надає право громадянам і юридичним особам на свій розсуд виконувати громадянські права, що належать їм. Право на захист є одним з громадянських прав. Подібна позиція важлива ще і тому, що на практиці зустрічаються випадки, коли правозастосовники диктують володареві порушеного права тільки певний спосіб захисту права, відмовляючи йому в застосуванні іншого способу за мотивами недоцільності. Наприклад, правовласникові пропонується вимагати стягнення компенсації замість вимоги про припинення дій, що порушують право. Представляється, що в подібних випадках виключно правовласник може вибирати спосіб захисту порушеного права.

Одним з перших способів захисту авторського права і Закон України "Про авторське право і суміжних правах", і ЦК України називають визнання авторського права. Застосування цього способу в "чистому" вигляді здійснюється у випадках привласнення авторства (плагіат) або заперечення порушником авторського права того, що належить правовласникові. Привласнення авторства на твір архітектури зустрічається досить рідко, оскільки самі об'єкти авторського права на твори архітектури не такі загальнодоступні, як інші твори, окрім, звичайно ж, відбудованих архітектурних об'єктів. Набагато частіше зустрічаються випадки заперечення приналежності того або іншого авторського права конкретному правовласникові або користувачеві.

На практиці подібний спосіб захисту авторського права застосовують найчастіше як попередній крок до подальшого застосування інших способів захисту, наприклад стягненню компенсації або припиненню дій, що порушують право.

На практиці можуть бути порушені найрізноманітніші авторські права на твори архітектури, наприклад, може здійснюватися бездогівірна реалізація архітектурного проекту у вигляді розробки документації для будівництва або будівництва архітектурного об'єкту. Для того, щоб захистити право автора твору архітектури реалізовувати або давати дозвіл на реалізацію архітектурного проекту шляхом розробки документації для будівництва або будівництва архітектурного об'єкту, необхідно довести приналежність авторського права на архітектурний проект авторові або іншому правовласникові, тобто добитися визнання цього права за конкретними особами.

Закон України "Про авторське право і суміжні права" передбачає право володаря виняткових прав вимагати від порушника відновлення положення, що існувало до порушення права. Цей спосіб захисту може застосовуватися в тих випадках, коли порушене авторське право в результаті правопорушення не припиняє свого існування і може бути реально відновлене шляхом усунення наслідків порушення.

Подібний спосіб захисту виняткових прав на твори архітектури застосовний при таких порушеннях прав автора твору архітектури, як зміну архітектурного проекту при розробці документації для будівництва або при будівництві архітектурного об'єкту, або при зміні архітектурного об'єкту (добудова, перебудова, перепланування). Закон України "Про архітектурну діяльність" передбачають, що зміна архітектурного проекту і архітектурного об'єкту допускається тільки з відома автора твору архітектури.

Автор твору архітектури виявивши, що в його твір внесені які-небудь не погоджені з ним зміни, має право зажадати від правопорушника відновлення положення, що існувало до порушення права. Наприклад, якщо користувач вніс зміни в архітектурний проект при його реалізації, то автор має право зажадати від нього або повернутися до реалізації того архітектурного проекту шляхом створення документації для будівництва або будівництва архітектурного об'єкту, який був створений самим автором, або зовсім припинити реалізацію архітектурного проекту.

З іншого боку, власник або власники архітектурного об'єкту має право розпоряджатися своїм майном на власний розсуд. Чинне законодавство ніяк не регулює питання протиріччя інтересів автора твору архітектури і інтересів власника архітектурного об'єкту. На практиці нерідкі випадки, коли автор архітектурного об'єкту не дає згоду його власникові на зміну цього об'єкту. І найчастіше власники архітектурного об'єкту, ігноруючи думку автора, реалізують свої плани по зміні об'єкту. Авторів ж твору архітектури не залишається нічого іншого, як звертатися до суду з вимогами про стягнення компенсації за порушення авторського права. Але, не виключені ситуації, коли автор не побажає "продавати" своє право на захист репутації, і вважатиме за краще наполягати на недоторканості свого твору архітектури.

Даний конфлікт інтересів автора твору і власника цього твору може бути вирішений шляхом застосування норм ЦК України. Право автора твору архітектури на захист репутації хоч і обмежує право власника цього твору вільно їм розпоряджатися, але подібне обмеження відповідає нормам ЦК України. Вона свідчить, що власник має право на власний розсуд здійснювати відносно майна, що належить йому, будь-які дії, що не суперечать закону і права, що не порушують, і інтереси інших осіб, що охороняються законом. Крім того, в ЦК України прямо сказано, що громадянські права можуть бути обмежені в тій мірі, якій це необхідно для захисту прав і законних інтересів інших осіб. Тобто право власності не може бути необмеженим і не може порушувати права інших осіб, у тому числі право автора на захист репутації [7, с. 32-40].

Представляється, що по аналогії з обмеженням прав власників об'єктів, віднесених до категорії пам'яток історії і культури, можна, додатково до вже сказаного, обґрунтувати обмеження прав власників архітектурних об'єктів. Звичайно, не усі архітектурні об'єкти можуть бути віднесені до категорії пам'яток історії і культури, але ніхто не може передбачити їх долю що до цього, і не виключено, що якісь з них пізніше будуть віднесені до

пам'ятників. Окрім цього, визнання того або іншого архітектурного об'єкту пам'ятником історії і культури багато в чому суб'єктивне, а загальноновизнано, що твори, як об'єкти авторського права, охороняються незалежно від їх цінності.

Таким чином, можна стверджувати, що обмеження прав власника архітектурного об'єкту на перебудову або зміну його без згоди автора архітектурного об'єкту є обґрунтованим і необхідним.

Потенційним же власникам архітектурних об'єктів можна порекомендувати вже при укладенні договорів на відчуження цих об'єктів врегулювати питання з правом власника об'єкту на подальшу його зміну.

Згідно Закону "Про авторське право і суміжні права" передбачається право автора вимагати від порушника припинення дій, що порушують право або створюють загрозу його порушення. ЦК України говорить про припинення дій, що порушують право або створюють загрозу його порушення. Немає ніяких сумнівів в тому, що йдеться про один і той же спосіб захисту громадянських (авторських) прав.

Даний спосіб захисту авторського права може бути застосований у разі, якщо правовласник виявить, що його права хто-небудь порушує

Автор твору архітектури або інший володар виняткових прав на твір архітектури може застосувати цей спосіб захисту при виявленні чітких-небудь дій, що порушують або здатних порушити практично будь-які авторські права, як особисті немайнові, так і майнові.

На практиці припинення дій, що порушують право або здатних порушити право, найчастіше робиться в судовому порядку. Суд може винести ухвалу про заборону розробки документації для будівництва на підставі архітектурного проекту, заборони будівництва архітектурного об'єкту, заборони проведення робіт по добудові, перебудові, перепланування архітектурного об'єкту і так далі.

При застосуванні даного способу захисту авторського права на твір архітектури не виключені складнощі, пов'язані з відновленням положення, що існує до порушення права. Йдеться про право власника архітектурного об'єкту розпоряджатися своїм майном, у тому числі змінювати його (перебудовувати, добудовувати, перепланувати). При захисті права автора твору архітектури дозволяти або забороняти зміну архітектурного об'єкту, буде порушено право власника архітектурного об'єкту розпоряджатися своїм майном. Подібні обмеження прав власника архітектурного об'єкту на зміну цього об'єкту обґрунтовані в справжній роботі вище.

Основною формою компенсації збитку, заподіяного потерпілому, є відшкодування збитків. Під ними прийнято розуміти витрати, зроблені особою, право якої порушене, інший реальний збиток, а також неотримані доходи, які ця особа отримала б за звичайних умов обороту, якби його право не було б порушене. При порушенні авторського права на твори архітектури реальний збиток може виражатися в тих витратах, які поніс потерпілий на відновлення положення, що існувало до порушення права, на юридичну допомогу по захисту порушених авторських прав, на сплату держмита при пред'явленні позову до суду і ін. Набагато частіше разом з вимогами по відшкодуванню реальний збитку потерпілий висуває вимога по відшкодування упущеної вигоди. Відносно порушених авторських прав на твори архітектури упущена вигода може виражатися в тих сумах, які міг би отримати правовласник при реалізації своїх прав на твори архітектури. Наприклад, автор архітектурного проекту при реалізації свого права дозволяти його використання шляхом розробки документації для будівництва і будівництва архітектурного об'єкту міг розраховувати або на грошову винагороду, або на певний прибуток. Саме сума цієї винагороди або розмір прибутку і може вважатися упущеною вигодою, яку можливо стягнути з порушника авторських прав. Зрозуміло, довести розмір упущеної вигоди повинен сам потерпілий.

Розуміючи, що довести наявність збитків і обґрунтувати їх розмір, особливо в частині упущеної вигоди, часто буває нелегко, законодавець передбачив можливість потерпілого компенсувати збитків, що зазнали ним, іншими, простішими способами.

Перший спосіб - це можливість стягнути з порушника авторських прав увесь дохід, отриманий їм внаслідок порушення авторських прав. В даному випадку розмір відповідальності серйозно підвищується, оскільки стягається не прибуток, який може бути мізерним, а увесь дохід від незаконного використання твору. Відносно порушника авторських прав на твори архітектури подібний спосіб може бути застосований, наприклад, при незаконному використанні архітектурного проекту шляхом розробки документації або шляхом будівництва архітектурного об'єкту. У будівельній практиці витрати на створення архітектурного проекту і на підготовку документації для будівництва (робочий проект) завжди включаються в кошторис будівництва. Відповідно, розмір витрат проектної або будівельної організації саме на створення архітектурного проекту або на підготовку документації для будівництва досить просто визначити і згодом стягнути з порушника авторських прав.

Другий спосіб передбачає ще простіший захист порушених авторських прав шляхом стягнення компенсації в розмірі від 10 до 50.000 мінімальних розмірів оплати праці. Єдиним мінусом даного способу захисту авторських прав є те, що іноді вартість архітектурного проекту або документації для будівництва перевищує максимальний розмір компенсації, передбаченої законодавством. Але в цьому випадку потерпілий може удатися до інших способів захисту.

Виходячи з вищевикладеного, представляється, що контрафактними можуть бути наступні твори архітектури :

- незаконно виготовлені копії архітектурного проекту;
- документація для будівництва, незаконно створена на основі архітектурного проекту;
- незаконно виготовлені копії документація для будівництва, законно створена на основі архітектурного проекту;
- архітектурний об'єкт, незаконно створений на основі архітектурного проекту;
- незаконно створена копія архітектурного об'єкту, створеного на основі архітектурного проекту;
- незаконно виготовлені зображення архітектурного об'єкту.

Таким чином, створені з порушенням авторського права твору архітектури повинні вважатися контрафактними.

Питання про можливість конфіскації контрафактних екземплярів творів архітектури вирішується по-різному відносно до різних творів. Не виникає сумнівів відносно можливості конфіскації з подальшим знищенням або передачею правовласникові контрафактних екземплярів архітектурного проекту, документації для будівництва, створеній на основі архітектурного проекту і зображень архітектурного об'єкту. Вжиття подібних заходів можливе і не так скрутно.

Таким чином, заходи з конфіскації з подальшим знищенням або передачею правовласникові контрафактних творів архітектури можливі і могли б стати дієвим засобом по відвертненню порушень авторських прав на твори архітектури. Проте подібні заходи практично не застосовуються, оскільки суди прагнуть замінити їх стягненням з порушників грошових сум, що провокує нові порушення авторських прав на твори архітектури [7, с. 51-55].

На закінчення можна зробити висновок, що для захисту авторських прав на твори архітектури можна використати усі способи захисту, передбачені Законом України "Про авторське право і суміжні права", так і ЦК України. Окремо слід сказати, що немає ніяких правових перешкод для використання такого способу захисту, як конфіскація контрафактних екземплярів твору архітектури за рішенням суду і або їх знищення, або передача володареві авторських прав на його прохання. Сказане повною мірою може відноситися і до таких контрафактних екземплярів творів архітектури, як архітектурний об'єкт, тобто відбудована будівля, споруда і так далі.

Отже, твір архітектури відповідає усім закріпленим чинним законодавством ознакам охороноздатного твору науки, літератури, і мистецтва і, у супереччя пропозиціям, що зустрічаються в юридичній літературі, не потребує додаткових критеріїв охороноздатності.

Не дивлячись на пряму вказівку Закону України "Про архітектурну діяльність", об'єкт авторського права в архітектурі один, і ним є сам твір архітектури, який може утілюватися в різних формах : архітектурному проекті, документації для будівництва, створеній на основі архітектурного проекту, або архітектурному об'єкті.

На основі аналізу процесу створення архітектурного проекту, зроблений висновок про те, що формою втілення твору архітектури є не увесь архітектурний проект, а та його частина, яка утворює архітектурне рішення.

Для забезпечення реалізації права авторів творів архітектури на ім'я необхідно законодавчо зобов'язати власників архітектурних об'єктів не перешкоджати розміщенню на них інформації про авторів цих творів архітектури.

Автор твору архітектури може реалізувати право на його обнародування тільки один раз, шляхом обнародування архітектурного проекту, документації для будівництва, розробленої на його основі або відбудованого архітектурного об'єкту.

Визнання за авторами творів архітектури права на захист репутації неминуче обмежує свободу власників архітектурних об'єктів по використанню і розпорядженню ними.

Право на здійснення авторського контролю за розробкою документації для будівництва і авторського нагляду за будівництвом, а також право вимагати від власника архітектурного об'єкту надання можливості здійснити його фото- і відеозйомку слід визнати не особистими немайновими правами, як це передбачено в Законі України "Про архітектурну діяльність", а майновими правами.

Оскільки на практиці окремий авторський договір на створення твору архітектури найчастіше не укладається, а є елементом змішаного договору на виконання проектних, а іноді і будівельних робіт, в подібних договорах доцільно виділити спеціальний розділ, присвячений питанням авторського права на твір архітектури. Оптимальною альтернативою цьому є укладення окремого авторського договору на створення і використання твору архітектури, "супроводжуючого" договору підряду на виконання проектних, дослідницьких і будівельних робіт.

Діюче авторське законодавство не містить правових перешкод для використання такого способу захисту, як конфіскація контрафактних екземплярів твору архітектури за рішенням суду і, або їхнього знищення, або передача володареві авторських прав на його прохання. Сказане повною мірою відноситься і до контрафактних екземплярів твору архітектури, втіленого у формі архітектурного об'єкту.

Список використаних джерел:

1. Підпригора О. Проблеми системи законодавства України про інтелектуальну [власність](#) / О. Підпригора // [Інтелектуальна власність](#). - 2004. - №3. - С. 670.
2. Закон України «Про архітектурну діяльність» №687-XIV від 20.05.99 / Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1999. - № 31. - ст.246.
3. Інтелектуальна власність в Україні: правові основи і практика. – Наук.-практ. Видавництво: в 4-х томах./ Під ред.. А.Д. Святоцького. – т.4: Оцінка інтелектуальної власності. Бухгалтерський облік і налогообкладання/ А.Б. Бутник-Сіверський, А.П. Гавриленко, С.А. Довгий та ін.: Під ред. А.Б. Бутник-Сіверського, А.Д. Святоцького – К.: ІнЮре, 1999. – С. 384.
4. Закон України "Про авторське право і суміжні права" / Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1994. – № 13. – ст.64.
5. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV.

6. Журнал «Аквапарк» [Електронний ресурс] / Інтелектуальна власність в проектуванні, 2014. – Режим доступу: <http://www.aquamagazine.com.ua/vodno-razvlekatelnye-sportivnye-ozdorovitelnye-kompleksy/246-intelektulnaya-sobstvennost> . – Загл. з екрану.
7. Драпак Г., Скиба М. Основи інтелектуальної власності, Навчальний посібник / Г. Драпак, М. Скиба. -Хмельницький: ТУП. - 2007. – С. 155.

References:

1. Pidoprygora, O. (2004), The Problems of the Intellectual Property Legislation System of Ukraine, [Intellectual](#) property, No. 3, pp. 670.
2. The Law of Ukraine «Concerning Architecture Activity» No. 687-XIV dated 20.05.99, The Verkhovna Rada Bulletin, (1999), No. 31, article 246.
3. Butnik-Siverskiy, A. B. and Gavrylenko, A.P.(1999), Intellectual Property of Ukraine: legal fundamentals and practice, Research & practice publication: in 4 volumes, in Svyatotskiy, A.D. (Ed), vol. 4: Intellectual property evaluation. Accounting and taxation, InYure, Kyiv, Ukraine, 384 p.
4. The Law of Ukraine «Concerning copyright and related rights"(1994), The Verkhovna Rada Bulletin.
5. The Civil Code of Ukraine dated the 16th of January, 2003, № 435-IV.
6. «Aquapark» Magazine (2014), Intellectual property in Design, available at: <http://www.aquamagazine.com.ua/vodno-razvlekatelnye-sportivnye-ozdorovitelnye-kompleksy/246-intelektulnaya-sobstvennost>.
7. Drapak, G. and Skiba M. (2007), Basics of the Intellectual Property, Teaching guide, TUP, Khmel'nitskiy, Ukraine, 155p.

Ключові слова: інтелектуальна власність, будівництво, архітектура, об'єкти та суб'єкти авторського права.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, строительство, архитектура, объекты и субъекты авторского права.

Keywords: intellectual property, construction, architecture, copyright items and proprietors.

Рецензент: Логутова Т.Г., д.е.н., професор, ДВНЗ «ПДТУ»